

1-28*

428

K31/27

P.O. Box 3. s4280
 Dealerville
 O.F.S.

DIE

Doortrekker- OEFENINGBOEK

s. 428 History of the O.F.S. Hlubi

40 BLADSYE
 Korse Lyne met Kantlyn

KL. J. J. J.

BLAD

BLAD

U) 428

I V. not ind S. Sulu
9.3.1940. 6/1/10

pp. 1-28 Manluoi I chapter

K31/27
s 428

note

Bongata ba batho mehlang ena
ba re botella the li lengata ka bathe.
bona Sechaba sena sa Mahlubi.

Bonete ba litaba tseo ba re bolellang
tsona ka bo tumanehi hobane
ba ntse ba hanyetsana ba le bang.
ke 'na mangoli oa bukua eua
ke ile ka latella haholo hore
ke fumane tsebo e hloekileng ea
chaba sena; e tsoe ke le e mong
oa sona chaba seo.

Bao ke ileng ka 'ua ka
kopana le bona, ka buisana
le bona, ke hlokie ea ka
'noesang hore ke kholoe.
'Nete eo ke e fumanaeng,
ke eo le 'na ke lumellanaeng
le eona, ea hore Mahlubi e ne
e le sona sechaba se mutla se
sehola ho feta lichaba tse neng
li hahile Natala mehlang ea
bohlo-holo. Hona joale, hona mona,
ba bangata ba tla sitoa ho
lumellana le 'na. Ba re Mahlubi
ke batho ba ileng, mehlang ea
pele, ka nako tsa bo Chaka,
ba khephoha sechabeng sa Mazulu
ka baka la puso e sehloho ea
Chaka. Taba ena e fokola
haholo ka motneo.

Ha Moselekatse a baeha ho
Chaka Mahlubi a ne a se a
tlotse maloti a na a bitsoang
Drakensberg a le nameng e
bitsoang Orange Free State.

K31/27

Puong ea bona Mahlubi le Mazulu
 ba battile ba kopana. Bibeleng ea
 sezulu ho na le mantsoe ao
 Mazulu a sa a sebeliseng ha
 ba bua hohang feela. Mantsoe
 a supang hore
 eleung a sehlubi sehlubi ha se puo e tsoileng
 se zuling. E ne e le puo ka
 bo sona, hobane beng ba sona
 e ne e le secha ba se
 e ipusang.

Sechaba sena sa Mahlubi se ne
 se e na le Uarena a Maholo.
 Meloko ea leung ha re e latella
 re batla re ea mashomeng a
 ma beli, le ho feta.

Kamoo re leung ra arohana
 kateng ha se hoo nka ho tsebang.
 Ke buela holima meloko joale.

Ha batleung ha ka tsebo ea chaba
 sena ke fumane ho ntsoanela
 ho thohela meloko e meng te
 ke hore ho lesa ho baa ka
 eona mona hobane ke se na
 tsebo eo ea eona.

Melokong eo ho tla haha
 litsebi tse tlang ho re botella
 ka meloko ea tsona, le hore
 re aroha kae.

Mona ke entse malebaleba
 a ho ngola seo ke se tsebang
 ka meloko oa heso. Meloko
 ona moo u litseung leung mehlang
 ena ke hona mona Free
 State, le ha Morena e moholo oa
 ona a se a le Kioini.
 (Cape Province), Matatiela.

Moloko ona oa Mahlubi ha o
 sa na naha ea ona. Naha eo
 e neng e le ea ona ke eo
 Kajeno Maburu a e nkileng.

Etse le ha bana ba joalo
 ka Moraka ba fumana linaha tseo
 ba neng ba ntse ba tuse ho
 tsona pele Maburu a etla koano
 ka tsoanelo ha Marua a heso
 a Kopa, kamara lintoa, hore le
 ona moo ba shileug leug
 ba fumane ho busa, Maburu
 a hana, joalo kaha re tla
~~er~~ bala bukug ena ha re
 ntse re tsoela pele.

Chapter II

Mahlubi Tapisong le tseeng ling
 lichaba

lichaba tsohle tsa batho ba
 balso litumile haholo ka moso
 ba tsona, le ka ho ratana.

Mahlubi le ona ke batho
 ba neng ba ratana; ba amohela
 baeti ba bona hantle.

Ho supa lerato la ona ke
 ka utloa seo puo ena e se
 bolelang: - Ke ~~ke~~ ^{polelo} ea bona eo
 ba eneiloeng ke motho ea neng
 a ithulite mekhoha ea bona.

Polelo e na: Ngamangelengele
 a nzipho zimnyama kuqwayana.
 Amahlubi amahle.

Puo ena ha e fetoleloa ke
 hore ke batho ba manala
 a matse ke ho 'na ba
 khoathana. Ba ne ba etsa
 joalo ha e mong a utloetse

... ka se mang mang (31|27)
 lijo ~~hohang~~ homme a sa ratē
 ho siea oa habo. O na mo
 Khoatha hore ba tsamae ba
 eo fumana bophelo hammoho.
 Mehlang ena ea tsoelo - pelo
 ho atile ho se ratane hare ha
 lichaba. Ho itšepa ho tutile ka
 matta. Ho nyatsana ho ho holo.
 Ho se tšepahi ho atile.

Chapter III

Morena a Moloko ona
 o bitsoang Maraule -
 Morena ea teng joale ke ea bitsoan g
 Nyandeni Arthur James Mtimkulu. Ke
 Moris George Mtimkulu; Eena ke mora
 Moletsane Abram Mtimkulu ea ileng
 a rehelba morena Moletsane oa
 Bataung. Ka se laeso re 'mitsa
 Mlizani. Mlizani eo ke mora
 Msithi. Msithi ke mora Zulu.
 Zulu ke mora Mafu. Mafu
 ke mora Mema. Mema ke oa
 Machaya.

Mafu o ne a e na le
 basali ba bararo. Joale ka lichaba
 tsa ba batso ho no ho nyaloa
 mosali ke sechaba e be mosali
 eo e ba eena ma-sechaba leha
 a nyetsoe morao ho ba bang
 empā ke honatla tlung eo ho
 nong ho lebelloa ngoana
 ea tla nka setulo sa ratatae.
 Ka baka lena Mafu le eena
 a nyaloa mosali ke sechaba
 Mosali eo a tla fihla Mafu a
 se a eena le ba ba beli
 basali.

Mosali enoa ke eena eo e leng
 'ma ea Zulu; Zulu ea tsoetsong Msithi.
 E mong ho bona ha hae ho
 hlahile Idobe. Tolobe eo o Tsoala
 Sutu.

Sutu o holetse ho lapeng habo
 Msithi. Ka baka lena le tsebetso
 ea hae ke nabo e neng,
 e Kena teng, kwa "Mankonto" naea
 Msithi.

* Chapter IV lefu la Mafu.
 Lamla Mora Zulu.

Lamla o shoete ka selemo 1909,
 ka khoeli ea September. Litaba
 tsena tse latelang li phetoa ke
 setloholo sa hae se bitsoang
 Tsipinare. O reheletspe Tsipinare oa
 Barolong.

Ha a tsoela-pele Lamla
 o re ha Mafu a eshoa e ne e le
 ha ba gala hosala morao
 balisana. morao.

Mohlang oa Zulu a romela
 legosa ho Mtinkulu ngoanabo Mafu
 ho tsebisa morena ka lefu la
 ngoanabo; e leng Zulu Mafu.

Etse ho ba pihl' eo e tihla
 Morena Mtinkulu a re ho legosa.
 "Tsamaea re ho Zulu ke utloile
 'me kea ita, a se ke a mo-
 pata, eo ngoaneso. O ha patoa
 ke 'na etsoe ha a eso tsebe
 meetlo ea heso ho pata batho
 ba baholo hakalo."

Legosa leo hoba le tlohe moo
 la kopana le ba reng: "He!
 lea shoa lona. Morena o re

Kajeno utlilo nka lefa la ntatae.
 O tla ka ntoa. Re ~~u~~ loma
 tse be Tsosa Morena: oa hao,
 Zulu."

Buffalo River Nakong ena he Zulu o na
 nahile ~~at~~ Sebakeng se bitsoang
 Mzinyathi. Legosa la feela
 la tsebisa Zulu * seo le se
 utloileng ka batho tseleug.
 Ka eona na ko ea ea tlama
 thoto. Makhoma a ea Tsoa ~~ka~~ khohlo
 e bitsoang ~~ka~~ na Bunga ~~if~~ More than 2000
 Setopo se ne se sale se le
 joalo. tra ho ea tsebang hore
 Morena Mtimkulu o na se etse
 joang. Thoto ea leba maloting
 a Drakensberg ho Batlokoa
 ba ha Morena Mokotjo.

Mtimkulu ea ileng a sala a
 maketse ha Zulu a baleha, a
 romela lentsoe ho Mokotjo le reng
 Mokotjo a thuse a tsoare ngoana
 eo oa hae. A se ke a molaea.
 A mpe a je likhomo eena a
 mokhuttisetse ho eena.

'Me Mokotjo a feela a etsa kamoo
 Mtimkulu a buileug kateng hobane
 selekane se ne ntse se le teng
 Mahareng a Motonosi, ke hore eo
 a reng a ipehile morena oa
 Batlokoa, le Mafu.

Leha ho le joalo batho ba
 Mokotjo ba leka ho loana le ho
 hapa likhomo tsa batho ba Zulu.
 Ban na ba morao ba itoanela
 homme getellong Mokotjo a khaleme
 la Batlokoa ba hae. Ntoa ea

emisa.

Ntoa eo ha e se e emisitse
eaba Zulu a fumana ho haha
moo ho Battokoa. Setsoalle
sa eba teng hara Zulu le Mokotjo
joaleka ha se ne se le teng
mahareng a Mafu le Mototiosi.

Mokotjo i ha bophelo ba hae bo
neng bo se monatē ka nako eo,
a hla a kula ka matla, homme
a ba a shoa ka selemo sa
1813, sebakeng se bitsoang Hohobeng.

people)

O na a ile Hohobeng mono
ka ho ea tsoma. Empa ba bang
ba re o na a ile ka ho ea
thibela / lebasa, morena oa ba-
Mokhalong hore a se ke a nka
naha, eo, etsoe e le moo
moenatē, Machaea a neng a lakatsa
ho aha teng.

Batho ba Machaea ba Kile ba
qosoa. Ka hore, ke bona ba
bolaileng morena Mokotjo, athe
ho no ho se joalo, e ne mpa
e le bohloko ba hae ba knale.
bo qetelletseng ka ho mo nka.

Setopo sa Mokotjo se nkiloe
ka mokhahla ho tloha Hohobeng
ho ea Nkoe, phupung ea marena.

Morena Mokotjo a siea mohlolohali
le bama ba bararo; bashemane
ba babeli le ba ngoanana.

Moshemane enoa ke eena
Sikonyela morena oa Battokoa.

Mohlolohali eena e ne e le
Ma-Nthalise.

Sikonyela o ile a ea bolla
 homme le eena a na aphelisana
 hantle le Zulu. A nea Mahlubi
 a na sebaka sa ho ipusa.
 A bolella Zulu e ka khona
 ba phele ka khotso hammoho
 ba tle ba tsebe ho thusana
 ho loantsa lira tsa bona.
 Ho bile joalo ho tihlela
 ba inyallana.

Ke moo Mahlubi ana a Zulu
 a leng a fumana lebitso
 lena leo bohle ba leloko leo
 ba bitsoang ka lona kajeno.

Ba bitsoa Maraole, the "r" having
 a Xhosa or Zulu pronunciation.
 Ke Lebitso le bolelang mohau. Eitse
 ha Batlokoa ba bona Mahlubi
 ana lithabeng tsa bona eaba
 bare "Bonang ke ao Mahlubi
 a bakile mohau thabeng tsa
 Basotho."

VI

Joale eitse ha Chaka a ntse a
 soebehla lichaba, ka lerumo, Letsoso
 leo la utloahala hohle. Lichaba
 tsa sisinyeha. Sikonyela a hloa
 Loti ho tla moo kajeno e leng
 naha ea Harrismith.

Zulu a sala ka Bochabela
 ho fihlela Matuoane a fihla a
 sututsoa ke lifagane tsa Chaka.

Matuoane eo le eena a tla a
 ntse a sututšana le Morena
 Mpangazitha.

Zulu eaba o se a kona
 ho Matuoane. Ba e hloa loti

ea ba ba tla fihla Hlohlolane
Ka Sekhona "Clocolan".

Ha ba fihla nokeng ena ba
fihla Mpangazitha a le moo
nokeng eo ea Take, ka Seburu
hothoē ke Mapedie Spruit.

Ho Kopana ha bona jeela
ea eba ntōa ea marumo.
Ka nako batho ba Zulu ba ne ba
se ba Tsara lithebe, ke hore
Thebe ea Basotho.

Eitse ha e Kopana ea ba
Mpangazitha a romela banna
ho Zulu a re: "Oe! uena oana
Mafa tlohela re bolotse magai
ana?" Ho tloha moo ea Tsarana
homme ea hla ea sekamela.

Ka ho oana magai; ao a neng
a boleloa a ba Matuoane.

e leng ba ~~re~~ Mangwani.
Kaha ho le joalo Mpangazitha
a hloba ke Matuoane. Kaha

Mpangazitha a tla qhaleha ho leba
koana merung. Eitse a le
moo ke mod banna ba hae
ba reug :- "Morena u so re
mabele a rona re ka a tlohela
a jeoa ke magai na?"

Ea nyolo ha hape ea
Mpangazithu ka lenyele.

Matuoane a utloa ka Helenyane
hore Mpangazitha o tlele

VII

Ntōa Mahareng a Mpangazitha le Matuoane
ho tlang ha hae Mpangazitha a
tla kena bosiu. Eitse ha boqala

K31/27

ho hlalisa mafube a meso Mahlubi
 a Mpangazitha ba etsa pina pina
 ena e reng Ba sa Ba sa
 Manxayi Ba sa Ba sa Manxayi
 Hoo! Ba sa zivulele zivulele
 Hoo Ba sa.

Le kajeno ena pina ha e binoa
 ba ea hloko-fala babini ba eona
 ho senyehi ka lifahlehong, Ba
 hopole mohlang oo; ba hopole
 nako tseo; ba hopole mohlang
 ha oang linatta tsa bona.

Eare hobane Mahlubi a Mpangazi
 tha a bine pina ba e bina
 ba ntse ba etsa sakana la nkope.
 motse oa Matuoane o le ka hare.
 Ba bina ba ntse ba khitla mekoto
 ka melamu. Makhomo ha a
 utloa molumo a tloa masaka.

Motseng banna ba Mangane
 ba Tsoha ba hlaphasela.

Serame e ne e le se se
 soana; e le maria. Banna
 ba Matuoane ba Tsoha ba
 futhumetse empa ha e le ba
 Mpungazitha ba Tsoha kenoa
 ke serame nobane ba ne
 ba Tsamaile bosiu kaofela.

Ka baka lena ntsoeng eo
 ba ha Mpangazitha ba hla
 ba bolada sehloho.

Ha batsi le futhumala a oa
 Morena e moholo Mpangazitha.
 Ba molaea ba ha Matuoane.
 Moa ea feela; Sechaba seo
 sa qhaleha.

K31/27

ho hlalisa mafube a meso Mahlubi
 a Mpangazitha ba etsa pina pina
 ena e reung Ba sa Ba sa
 Manxayi Ba sa Ba sa Manxayi
 Hoo! Ba sa zivulele zivulele
 Hoo Ba sa.

Le kajeno ena pina ha e binoa
 ba ea hlokofoala babini ba eona
 ho senyehi ka lifahlehong, Ba
 hopole mohlang oo; ba hopole
 nako tseo; ba hopole mohlang
 ha oang linatla tsa bona.

Eare hobane Mahlubi a Mpangazi
 tha a bine pina ba e bina
 ba ntse ba etsa sakana la nkope.
 motse oa Matuoane o le ka hare.
 Ba bina ba ntse ba khitla mekoko
 ka melamu. Makhomo ha a
 utloa molumo a tloa masaka.

Motseng banna ba Mangane
 ba tsoha bahlaphasela.

Serame e ne e le se se
 sooana; e le maria. Banna
 ba Matuoane ba tsoha ba
 futhumetse empa ha e le ba
 Mpangazitha ba tsoha kenoa
 ke serame nobane ba ne
 ba tsamaila bosiu kaofeta.

Ha baka lena ntsoeng eo
 ba ha Mpangazitha ba hla
 ba bolada sehloho.

Ha batsi le futhumala a oa
 Morena e mohlolo Mpangazitha.
 Ba molaea ba ha Matuoane.
 Moa ea feela; sechaba seo
 sa qhaleha.

VIII.

Zulu he, ka nako ena o na sa ahile' Hlohloloane. Eaba Sikonyela o ne: "Hela uena oa Mofu boea re be nja e le ngoe hobane hothe Chaka oa ha." Zulu a qenehela Hlohloloane hobane a ne a fumane hore ke naha e ntle e ratahang. A ba a etsa Ohobosheane moo holima thaba.

Ea feela ea fihla mekhosi ea Chaka e nang e ntse e lateletse Cha Mzilikazi.

E ne e le mots'eano o moholo ha e fihla. Zulu o na se a utloile hore Chaka oa ha homa ba fumana a se a itukisitse. Bara le Makhomo ba ne ba se ba hlole thaba, ba le qobosheaneng ea bona.

Machaka ha a fihla a potapota thaba eo; a hloa ho fumana Khoro e hloellang ka holimo.

Ha ba hlotsoe ho hloa thaba eaba ba besa mollo; ba apela besa linama tsa bona ba ja.

Hoba le rapame letsatsi ea Kopana. Marau le a hla a thecha ho e khahlanyetsa.

E re ka ha Marau le a ne a le. Ka holima ba betsa Machaka ka majoe benghali ba thiba ka majoe mekoko, ba khutlela morao ba re - Nopucula amaggoko e ntosi nirvanz e nje ngene nodliwa yizinja zenu.

Ho hoba moo Mechaka ea

Khutlela morao ea robala. W- Ka
le latelang, e sa le hosasa ea
tsoha Mechaka homme ea re hoba
tsatsi le futhumale ha hoha mdaoli
oa bona homme a tsamaea a ntse
a kena ka makhutla ho potoloha
thaba. Eitse hoba a fihle moo
a tlohileng teng ea phahama kahohle
ntoa ho hloa thaba.

Maraole a heso a ne a se a
lokihitse majoe a waholo. Majoe
ana a thetoa 'me thuso ea e-ba
sio hobane ha lejoe le etla Mechaka
e ne e haholoha, e re ha le
feta e kopane. Mechaka e entse
hoo ho fihlela e be e fihla
li khorong.

Maraole a itse a re a bona
ea be se e hloele thaba Mechaka
Ba bang ba bao ba neng
ba thibile likhoro ba ile ba
fokola homme Mechaka ea
fumana ho kena, le ho hloa.
Ka khorona e ngoe.

Ebile woo basali le bahlankan
ba bacha le bauna le baroetsa
le banana ba thephang thabeng
ba habile woo monyetkenyana
o sa leng teng. Ba bangata
ba fumana ho tsoa.

Ke ha ba tla ikemisetsa ho ea
ho Sikonyela, ke li-hore bona bana
ba heso, ba ha Zulu.

Pele ba tsoela pele Tseleung
ea bona ba khutlile ho tla bona
hore moo thabeng Mechaka e setse
e etsa joang.

K31/27

Ruri ba fumana hore Chaka u sibi
leloala le X tsilo.

Ke moo Zulu le eena X a ileng
a shoela teng.

Lithoko tsa hae Zulu ka

Mafu :-

Ngu - Bandla lika Pungabi,

U - Zul' aka - ngakamani,

Nase luthini ~~lunkhonto~~ lunkhonto
u ya hlala.

U - Uzombi wilizwe linje ngomaya^{ma}

U - Sondindindi ngo - Lundi.

Nguy' u SoShabazana,

U - Mabantla mancinane,

Abukwa ngo Kwesabeka

U - Mphimbani owaphambana

Neuyanga natanga.

U - Mlotsh' omde wase Mandleni.

Viii. II

Qhobosheaneeng ena ea Zulu
e bitsoang Hlohloloane setopo
se ne se robetse holim'a se seng

Ao! a feela Maraole a matle.

Ea ileng a fumanoa a phela
hara bangata boo ba litopo ke
leseanyana le ileng la fumanoa
le ntse le robetse pela ma lona
ea shoeleng le ntse le anya.

Ba le nka ba sheba le lona
ho ea ho Sikonyela eo a ileng
a ba amohela a ba bea
sebakeng seo ho kopanang.
noka ea Metsoetse le Lithane,
ka le boea ho Thaba eo ea
Ficksburg.

Ha ke se lebale ho pheta
hore ntoeng ena Mora Zulu o ile

a phonyoha . Lebitso la hae e
ne e le Msithi . Ka na ko co
e ne e le ha e le moshema
ne ea lemo litset hlaua .

Eitse ha ho balehuoa likhaitseti
Tsa hae tsa mo phamola Tsa
ea ka ena li mo nketsi
na holimo .

Sikonyela a ba bea hona moo
he ke seng ke Tsoa bolela . Hona
sebakeng seo Kajeno ho na le
tsimo ea lifate e bitsoang Imprana
Ho bile ho na le sefate seliba
se bitsoang Sterkfontein .

Mehleng eo seliba sena ho na
hothoe ke ha Bhoobhobo .

Ke moo eitseug hoba ba ahe
banna ba re ho bolotsoe bashema-
ne Mose Msithi a tle a nke
setulo sa naga ntatae sa
Borena . ~~Haeba~~ Ha e ba
joalo ba bolotsoa bashemane .

Msithi ha a se a bea
borena a se busa chaba seo
sa ntatae a ntse a le ka
tlasa Sikonyela ho fihlela sikonyela
a qhaloa ke Moshoeshe .

— Ka ntoa ea Moshoeshe le
Sikonyela Mose the a ea kena
Msithi

seforong seo se ka holimo ho
tsimo ea Imprana, a ea ken-
teug hammoho le sechaba sa
hae .

O ile a tla ntsua moo ke
morena Moshoeshe ka mora ntoa
ea . Moreng Moshoeshe a bolela

hā le eena a sa fe batho a
ntse a itsōanela le Sikonyela.

Msithi ha a utloa mantsoe ana
a ba a tsoa ka seforong seo;
a e nshela ho Morena Molapo.
Molapo a re Msithi a boele matlung
a hae; eena le batho ba hae.
O lutse moo ne Msithi, ho
fihlela ntoa ea 'Segiti' e bitsoang
ea bobeli ea Ma-Buru le Basotho
(1865 — 1868) Molapo. Ke ha
a tsebisa Msithi hore a thehe
ba ea Kopana ha ~~thehe~~ Mhlonga-
cala hobane Maburu a ne a
se a le 'Mabulela' (Name of place)

Msithi a feela a theoha
ho ea ntoeng. Molaoli oa ntoa
e ne e le Makotokoq.

Ntoa eo ea Ma ea ba e mela,
ea ba sututsoa ho fihlela e ba
Tselisa Mohokari (Baledon River).

Ke moo Msithi a ileug a
nkela hae. Ha a fihla eaba
ho halikoa lipabi; a thoka
ka likhomo le bana, a tsela
noka ho ea Loting.

Sechaba sohle sa Moshoeshoe
sa phuthela ho leba Loting.

Kamorao ho so ho echa
metse. dina li se li keue ~~ha~~
utloahala hore Morena Molapo
~~o inehetse~~

Msithi a hloa loti. Ha utloahala
hore Morena Molapo o inehetse.
Ha utloahala le hore Jan Fick
ha a na taba le batho ba
Sikonyela o mpa a loana le

batho ba Moshoeshoe.

^I
Batho ba Sikonyela ba khutlela
metseng ea bona. Le Tsa Msithi
ea ba liema li fula hobane
a ne a ahisane le Sikonyela.
Empa eitse ha makhomo a
ntse a fela, e leng a batho ba
Sikonyela, ba bolella Msithi hore
a se ke a fulisa a mpe a
Khanne makhomo hobane Maburu
a fihlile. Msithi ke ha a re,

"Le rona re tle?"

Shoalane ha e Tsoara sa theoha
sechaba sa Msithi ho khutlela
morao ho Maburu.

Msithi a se bokella seo sa
hae sechaba a se tsebisa
hore se a ea ineela
ho Maburu.

Ke moo a ileug a ntsa
mora ngoanabo, lea bitsoang
Madlabe, Mora Mbangeni. Eaba
o re: "Maraole tsebang ka
hona, ke ntsa enoa nquana ka
hore a eo bolaoa ke
Maburu?" A tsoa he le banna
ba se ba nkile lesela le
lesoeu. Ba tsamaile ba ea kena
ha Jan Fick ha bosiu bo esa.

Sekanse se ne se le mane
thoteng ea likhakeeng moo kajeno
e leng motse oa ha Leshoele.

Jan Fick a ba amohela ka
khotso. A ba a re ba
bolelle Msithi hore o mo

K31/27

amohetse ka khotso, Le hore
o tla mo fa naha eo eena
le batho ba hae ba tlang ho
aha ho eona.

Ho sebelisa mantsoe a tsoeleng
ho eona: "E eang le re
Msithi boele lithakong Tsa hae
homme a ntse banna. ho tla
thusa ntoeng!"

Msithi a feela a etsa joalo.
O bile moo Makoatlane ho fihlela
ntoa e ba e lala. Ho feleng
ha eona Msithi a hopotsa
Jan Fick ~~ka~~ tsepiso ea hae
ea naha.

Jan Fick a re Msithi a
arole batho ba hae, ba ee
le mapolasi, ba ahe le Maburu;
Ha e le Msithi eena ha tsoe
a eo lula polasing ea Jan Fick
e Tekoe seterekeung sa
Senekal moo Basotho ba neug
ba re Ke Majoe-Masoenu.

~~Msithi a bile moo Makoatlane
ho fihlela ntoa e ba e lala.~~

O bile moo ke, Msithi le
sehlotsoana sa hae sa batho
~~ba~~ setseng bongata bo se bo
qhalane le ~~na~~ bo ile le
mapolasi a Maburu.

XI
Lefu la Msithi.

Lefu la hae joaleka mafu
a ba bangata ba mehleug
eo le ile la -lisa pelaelo
ho batho ba hae.

Pele ke tsoela pele ke tsuane

la ho hlahisa hore Msithi le
eena o na a ena le basali
ba bangata.

Toale tlung ea mosali oa
sechaba ho hlahile Moshemane
ea ileug a reoa lebitso la
Mlizani, ea reheletsoang Moletsane
oa Bataung. Moenae e ne e le
Terry. Ba ena le khaitseti ea
bona e bitsoang ~~Mrus~~ Mruyisi.

Msithi a lutse polasing aena
ea Jan Fick ho fihlela a ba
a shoela teng batho ba hae
ba ile ka mapolasi.

Hoba a shoe batho ba hae
ba qhalanela ruri, le bao ba
neng ba lutse le eena ba
tloha ba sa fumana lefatše
leo ba neng ba Tšepisitsoe
lona ke morena Jan Fick.

~~Ban~~ Ba na ba neng ba
setse le Msithi polasing ea
Jan Fick ba tloha ba ea
aha moo kajeno e leng
Setereke sa Lindley.

Moletsane eo rona re reng ke
Mlizane, mora Msithi a nka
setulo sa ntatae empa e le
ho sa thuseng letho habane
naha. e se e le ea Makhooa.

Makhooa ha a ka a mo nka
joaleka morena feela batho ba
ntatae bona ba ile ba mo
nka joaleka Morena oa bona,
joaleka re tla bona kamoo
liketso Tsa bona ii pakang
Ka teng.

Mofetsane a haha moo le eena
a sebeletsa Maburu.

O ile a ba le Mora.

Lebitso la hae e le George.

Mosali oa Mofetsane e ne e le

Ma Mbongwe. Maraole a mangata

a ne a sa mo rate ka

hore ba re ha se oa mali

a borena.

Lehata ho le joalo e bile

oa sechaba ea ileng ka a

kena hae ka mokhoa oa

sechaba sa Maraole.

Maraole a ne a sa Tsebe
ho shubelisa. Basali ba bona

ba ne ba tlisoa. Ene e eba

mokete o moholo o nong o

bitsoa (ukubona). Le kajeno mokete ona

o ntse o etsoa ke batha bana

ba bitsoang Maraole.

III
Ke ne ke hopotse ho pheta se seng

ka lefu la Msithi, leo ba bangata

ba ileng ba le nka joaleka lefu

le tlisoeng ke boloi.

Ha a tla kula o ne a ntse a

hahile polasing ea Jan Fick. Eaba

ka tsatsi le leung o tsohela khotla

joaleka Ramehla. Hona moo khotla

ha no ho le teng bashemane

ba babeli. E mong e ne e le

more mora oa hae ea bitsoang

Jerry.

Morena ha a lutse tulong sa

hae, bashemane bona ba ntse ba

besa mollo, a bona pono.

Pono eo e ile ea bonoa ke eena

feela. Bashemane ba ile ba tsöaea
hore morena o tatimile ho hong,
hobane ba bone e sa le a sheba
nga e le ngoe feela nako e
telele.

Qetellong eaba o bitsa Jerry
o re : Jerry epolla ntho eo
e monoy. A rialo a supa ka
molamé. Eaba mora oa hae
o etsa joalo. Ha hlaha ntjanyane
e nyane, ke hore, lelinyane la
ntja. Ea hlaha e shoele. Taba
ena kapa ketso ena ea hla eaba
ketso ea moloi eo ho bonahalang
ho o tlile moo bakenyeng seo bosiu;
a sebetsa mosebetsi oo a ba
a geta. A ikela a sa bonoe.

Ta Ho tloha moo eaba Morena
o faela hore ntjanyane eo eo
lahloa. Eaba ke ho feela ha
puo. Ha a ka a hloa a bula
molomo oa hae ho fihlela
a e-shoa. Ebile ha a ka a
kula nako e telele ho tloha
mohlang oo. O kutse nako
e kutsanyane a ikela.

Mohlang a shoang ha bitsoa
~~ba~~ batho bohie homme ha tla.
~~le~~ tsona lingaka Tsa Morena.
Sechaba sa lulisoa hantle
sa etsa lesakana la nkope
empa se lutse fatsé.

Ea kena batho ba baholo,
Lingaka, Ba kena ba khabile
ba le mshatla ea likhomo
ba tliho batla moloi. Ba hlakaka
ka hara lesaka leo le neng

le entsoe ke batho. Ba tloaka
ba etsa ntho li nana ho fela.
Ba supa koana le koana ka
marumo; ho fihlela ba emisa
e mong oa baloi.

Ba pheta nape ba tloaka
ho fihlela ba emisa ou bobeli.
Batho ba na ba babeli ba
emisits'oeng e ne e le bana
ba motho.

Homme lumeliano ea e-ba
hore ba bolaoe. Ho tloha moo
ba lele kisoa ke sechaba.
Ba tjekiletsoa ka melamu. Baloi
ba baleha; ba ikakhela ka
hara serapa sa lekhooa. Lekhooa
la ba kopela mohau.

Ke hona mona moo re bonang
kholo ea batho ba na lingakeng.
Lentsoe la ngaka ho bona ke
'nete.

XIII

Moletsane ha a ntse a habile
moo Lindley a romele mora
oa hae e moholo sekolong.

Motšare ha mora a le sekolong
ho no ho lisa eena ka sebele.

O na a lisa nku tsa leburu
leo a neng a habile ha lona.

A tloha a hlouoa kaholo ke
eo mong a hae.

Ho thoe e ne re motšare
ha a lisitse linku le tle leburu

leo le mo jahelle ka pitsi.

le re Moletsane u Habela linku

li kena masimong.

Ho no ho se linku tse kenang

masimong. Lebaka le ne le boleloa
ke monghali, la hore eo Moletsane
o rometse mora setlong. O rata
ho mo etsa lekhoa.

Taba eua ea hla ea lula morena
hampenyana, hoo a bileug a
hopola sechaba sa ntatae.

A racha ke hona a ea
ho Maraole ao ka nako ena
a neng a se a phatlalletse
le lipolasi tsa makhoa.

A kopa thuso ho sechaba, a re
sechaba se mo rekele naha
moo a ka phomolang teng,
A hlahisa ho sechaba kamoo
bophelo ba hae bo seug
bo fokola ka teng.

Sechaba sa Maraole sa
ntsa koleke. Ha batleloa morena
naha. Banna ba ntsa likhomo
ba ntsa lipere, ba ntsa chelete.

Eaba ho khethoa banna
ba itseng ho ea le morena
ho ea batla naha e rekisoang.

Ba tsamaile ba feta
witzieshoek. Ho tloha moo ba
~~ea~~ Kena Edendale
~~Mona~~ Edendale ba fihlela batho
~~ba~~ Msithi ba neng ba theohile
le Moruti Alison ho ea Swaziland.
Moruti ea aba a ba rekela
sebaka moo Edendale.

Eitse hobane Moletsane a fihle
ho bona eaba ba re "Mgoang
Morena re ke ke ra u amohela
mong. Rea u Traba ua re
imela, ke ke ke ra u amoh-

ela-hobane lefats'e leua ke la batho, leo ba itheketseng lona. Aku fetele pele Matatiele moo re utloang ho thoe naha e Teng e rekisoang."

Ba feta. Ba fihla Kolstad moo ho nong ho ena le Magistrate.

Magistrata a re ^{re} lefats'e ha le sa leo leo ~~Rumante~~ ^{re} fanang ka lona. Le ka fumana naha e rekoang feela."

Eaba Magistrata o ba nea mapolesa a ba felehetsang ho ea Matatiele.

Eitse ho ba ba fihle Police Camp Matatiele ba neoa mapolesa ho ea ba bontsa naha e rekisoang.

Ba e bona naha eo. Ea ba khahla. Eaba ba nts'a chelete e ka bang mahome a mahano a lipont'a ho e beheletsa hore ho se ke haeba lea e nkang kamora moo.

Haele bona ba khutlele ~~at~~ Morao Free State, ba fihla ba phutha banna hemme ba ba phetela ka mo ~~eto~~ la bona le letle; le ka ~~naha~~ eo ba e boneng.

Banna ba thabela taba tena. Eaba koleke e tsoa ka matla. Hape ke rata hore nke ke hlahise mona hore koleke ena e ne e etsoa basiu. Esita le tsona lipitso li ne li tsoaroa basiu ha Makhoaa a robetse hobane morero ona o

no o ka ba to uthisa bohloko
 ka ha ba ne ba sa batle ho
 batho bana ba ka tloka ho bona
 ba tlohela mosebetsi oa bona
 kherekhoa.

Tshile tse ntsitsoeng tsa 'na
 Tsa romeloa hona Matatiele ho
 fihlela ho bo ho sala molato
 o monyane holim'a naha eo.
 Ba e rea lebitso la Willeary.
 Moletsane a fumana molaetsa o reng
 joale a tle a tlo lula naheng
 eo a 'ne a leme a lokise
 le moo ho hlokehano.

Eaba oa theoha ho Moletsane
 ho ea teng. Naha ena e ne
 e rekoa hotheo ke moo Morena
 le bana ba hae, ke hore sechaba
 sa hae ba hang ho ea phela
 teng ha ba ikutloa ba khathetsi
 ke mosebetsi oa Maburu.

Mohlano a tlohano ho tlohile
 eena Moletsane, le moena, le mochanae
 le ngoanabo Si ea bitsoang Singeni.

Bongata ba re morena a tsamae
 a eo fihla naheng bo tla 'ne
 bo latele.

Morena ha a se a le koana
 Willeary farm matatiele, ba bang
 ba 'na ba tlohela Maburu ba ea
 teng ho fihlela e be e eba letsoejano
 la batho.

Moletsane a botsoa hore ke ka
 bakang eena a lulano polasing
 le batho ba bangata eaba
 oa ba hlalose tsa kamoo batho
 ba e leng batho ba ntatae ka

teng homme le eena e seng e le Morena
 oa sona kateng. Ha ba fihla mono
 e ne e le ka selemo sa 1896.
 Ba ile ba sebetsa banna bano naheng
 ea bona e ncha, ho fihlela ba getela
 theko ea eona.

Ke moo ho ntsitsoeng lengolo la
 naha le ngotsoe ka monna a le
 mong feela; eona hloho ea sechaba
 e leng Morena Mdetsane.

Ba lutse moo ka khotso ho
 fihlela molao o e-ba boima holima
 bona. Ba bang ba 'na ba qhaleha
 ka ho se utloisisi bolulo bo moo.
 Ba ikela ho marena a mang
 moo ba neng ba se ba entse
 setsoale le ba bang ka ho nyalkana.

Morena

XIV

Morena Mdetsane o shoete ka selemo
 sa 1936. Mora oa hae e moholo
 George o hloka hetse pele ho
 ntatae. Ha Morena a hloka hala
 o siile lengolo leo makhoo
 ba reng ke "will" lengolo lena
 le ngotsoe hore Setloholo sa hae
 Arthur James Nyandeni Mtimkulu
 e be eena ea pusang naha
 e homme batho bona ba
 ba lule moo polasing ba se
 ke ba ntsioa.

Taba ena ea belaela ba bang
 bana ba Morena ho fihlela
 ba tseka hore le bona mabitso
 a bona a hlabe lengolong lena.
 Tseko ea bona ea hla ea
 a atleha hobane lefatse leo

ho ile ha lumelloana hore le sepe
linahanyana tse nyenyane ho lekana
bana bohle ba monna-moholo.

Tsena tsohle tseo ke tsoang
ho li pheta, ke re, li tsoa etsahalana
Willeary ka mara lefu la Moletsane
ke tseo ke li boneng ka mahlo.
Willeary moo ke haeso. 'No
ke setloholo sa Singeni ngoanabo
Moletsane ka matlo.

Hape ke ne ke rata ho ka
hlahisa taba e ngoe mona e
mabapi le Sutu eo ke seng
ke kile ka bua ka ena hona-
bakeng tse tsoa feta.

Sutu eo ntae le ntata Msithi
e neng e le bana ba monna
o hole tse ka la peng habo
Msithi.

Tsebetso ea hae e ile ea na ea
kema hona moo habo Msithi. Ho
~~ho~~ batla ho se morero o
~~ho~~ kapa o feng o ka
phethoang Sutu a le sieo. Taba
e tsebahalang haholo ke ea
mohlang batho ba ha Antereke
eo e neng e le Morena oa
ba ha Domo, ba tlang ho tla
nyala batla morali oa Msithi, ea
bitsoang Mruyise.

Mohlang oo hoba ba fihle ba
ba ha Antereke eaba Msithi o
romela hore Suthu a tle more
oo.

Suthu o ne a se hote hao
o neng a tsamaeloa nako e
telele, feela eitse hoba moronga

a - khutle a itulela Sutu. Morena
 Msithi a boela a romela motho
 hape hore Suthu ho engoe ka
 eena. Suthu a lula a se ke
 atla. Monero oa oa hlola ho tsoda
 pele ha morena Suthu a le sieo.

Banna ba boela ba re morena
 Msithi a romele hape. Ha Msithi
 a eutse joalo eaba Suthu oa tla.

Ha a fihla a se ke a bua
 mahale e moholo a fihla a
 lula fatše; banna ba mo phetela
 morero oo ba ha, Dhe Domo ba
 tlileng. Ka ona moo moreneng.

Sutu ha a utloa litaba tseo,
 a ema, a lahla likobo fatše a re;
 "Pele, ke araba taba Tsena ke
 rata hore ke ke le bale ma-
 mageba oo ke nang le ona
 meleng mora.

Monna a tloa a bala mageba
 oo; eaba ba araba Suthu o re:
 "Nka se ke ka ntsa morali oa ka
 ka mo isa lireng tseo ke fumaneeng
 mageba ana ho Tsena.

Morali enoa oa ka a ka mpa
 a nkua ke enoa molisana
 oa manemane a ka? Ha ariato
 a supa ho e mong mohlanka
 ea morena, ea bitsoang ~~Etelet~~
 "Etelete" hore a mpe a nyalle
 eo Morali oa hae, e leng morali
 oa morena Msithi.

Ba hloloa bao ba ha Antereke
 Ba khutlela hae, ba Khanna
 Khomo tse ba neng ba thile
 ba li Khanna.

428

al.

28.*

K31/27

428

O na a re a ke ke a
ba nea morali oa hae Roban
o ne a loane lintoa tse ngata
le bona batho bano.

Ka mokhomong a ithoka a r
"Ijozana elindakandakana
Umgedi wemvabo zakwa
Matuwane?"

end s 428